Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Olli Sorainen
hallitusneuvos
TEM
050-396 0162

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 10.2.2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 253/2020 vp)

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseksi sekä työvoiman hyväksikäytön uhrin oikeusaseman parantamiseksi. Esityksen tavoitteena on myös edistää työperäisen hyväksikäytön ilmi tulemista.

Esityksen tavoitteena on, että hyväksikäyttö saadaan nostetuksi esiin ja että hyväksikäytetty työntekijä ei joudu kärsimään hyväksikäytön esiin nostamisesta. Työperäisen hyväksikäytön uhrilla tulee olla mahdollisuus jatkaa oleskeluaan Suomessa ja oikeus siirtyä toisen, kunnollisen työnantajan palvelukseen. Seuraamusten pitää nykyistä tarkemmin kohdistua nimenomaan hyväksikäyttävään tahoon.

Hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi sisältyy yhtenä osana toimenpidepakettiin, jonka TEM vetämä monihallinnollinen työryhmä esitti elokuussa 2020 lainsäädännön muuttamiseksi ja muiksi toimenpiteiksi.

Esityksessä parannettaisiin hyväksikäytetyn ulkomaalaisen oikeusasemaa seuraavasti:

1) Ulkomaalaiselle, joka työskentelee oleskeluluvan nojalla, voitaisiin myöntää oikeus työntekoon ilman ammattialarajoitusta- tai muuta rajoitusta tai yritystoimintaan, jos on perusteltua aihetta epäillä, että hänen työnantajansa on merkittävällä tavalla laiminlyönyt velvollisuuksiaan työnantajana tai muulla tavalla hyväksikäyttänyt häntä.
2) Lisäksi uhrilla olisi samalla perusteella oikeus saada uusi määräaikainen oleskelulupa uuden työn hakemista tai yrittämistä varten. Tässä yhteydessä selvitettäisiin työehdot ja työnantajan edellytykset, jotta ulkomaalainen ei joutuisi ojasta allikkoon.

Nämä muutokset parantaisivat työperäisen hyväksikäytön uhrin oikeusasemaa.

Hyväksikäytön mahdollisuuksien kaventamiseksi ehdotetaan seuraamuksia vilpillisesti toimivalle työnantajalle ja toimeksiantajalle. Tässäkin keinoja on kaksi:

1) Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen työntekijän työnantajan tai toimeksiantajan tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen oleskelulupaa haettaessa. Esitys ei vaikuttaisi ulkomaalaisen mahdollisuuteen saada oleskelulupa muulle työnantajalle.
2) Työ- ja elinkeinotoimiston mahdollisuutta pidättäytyä työntekijän oleskelulupien myöntämisestä vilpillisesti toimivien työnantajien palvelukseen tarkennettaisiin siten, että päätöstä myös käytettäisiin aina tarpeen mukaan.

Lain toimeenpano edellyttää Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmien kehittämistä. Kehittäminen on käynnissä osana laajempaa työperusteisten oleskelulupahakemusten käsittelyprosessien kehittämistä, jota TEM ohjaa. Tarvittavat määrärahat esityksen tarvitsemiin tietojärjestelmämuutoksiin ovat mukana Maahanmuuttoviraston kehysehdotuksessa. Määrärahojen käytön priorisointia ohjaa TEM, jossa esityksen toimeenpano on määritelty tärkeäksi ja kiireelliseksi.

Työperäisen hyväksikäytön ja sen riskien tunnistaminen oleskelulupaviranomaisten toiminnassa on uudenlainen tehtävä. Siksi lain toimeenpano edellyttää myös toimeenpanon tukea erityisesti Maahanmuuttovirastossa ja TE-toimistoissa. TEM onkin käynnistämässä hanketta työperusteisen hyväksikäytön ja sen riskien tunnistamiseksi esiesitetyn lainsäädännön tehokkaaksi toimeenpanemiseksi.

Lain toimeenpano edellyttää myös tehokasta viestintää, koska lain tavoitteena on voimaantulo pikaisella aikataululla. TEM valmistelee yhdessä muiden viranomaisten kanssa tietopakettia jaettavaksi ulkomaalaisille työntekijöille ja muulla perusteella maahan tuleville jaettavaksi esimerkiksi edustustoista oleskeluluvan tai viisumin myöntämisen yhteydessä. Tähän samaan yhteyteen on tarkoitus liittää viestintää myös esitetyn lain säännöksistä. Myös muita tiedottamis- ja viestintähankkeita on käynnissä (SM/POHA) ja valmistelussa (TEM).

Esitykseen sisältyy myös asiaan liittyvän neuvottelukunnan siirto SM:stä TEM:iin. Siirto tukee ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemistä ja liittyy siihen, että työvoiman maahanmuuton hallinto siirrettiin SM:stä TEM:iin vuoden 2020 alusta lähtien. Neuvottelukuntaan on tarkoitus asettaa jaosto ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyyn liittyvien kysymysten pohtimiseksi.